

Henning Hamilton

Efter jägmästarexamen kom Henning 1955 som skogsvårdschef till Graningeverken. 1960 anställdes han vid Södra Skogsägarna där han i olika befattningar deltog i utveckling av medlemskontakt, skogsbruk, industri och information. Han var några år utbildningsledare i Tanzania och deltog därefter som SIDA-konsult vid utvärdering av ett stort antal skogsprojekt. Under perioden 1974 – 86 var Henning VD vid Sveriges Skogsvårdsförbund.

Texten hämtad ur "Eldpallens glöd", Skogens Ord förlag (08-755 42 72)

Jägmästarns möten

En kronans jägmästare uppe i lappmarken måste färdas över väldiga arealer av skog, myr och sjö. Överallt hade han att noga bevaka kronans intressen. Där ingick också att både uppmuntra och hålla ett öga på folk i kronotorp och nybyggen långt ute i ödemarken. Här följer glimtar ur minnen som en försynt men plikttrogen revirförvaltare berättat från sina år i Norrbotten 1890-1910.

Han föddes i Västerås 1857. För sitt yrkesval drogs han åt två håll. Han var fångslad av naturen, nyfiken på växter, fåglar, insekter. Men han drogs också åt det filosofiska, åt det andliga.

Kanske skulle han bli präst? Men så blev det inte. Natur och friluftsliv drog starkare. 1881 utexaminerades han som jägmästare. För en yngling som inte var rädd för vildmark och hårda tag lockade Lappland. Där hade sedan en tid den stora förvandlingen pågått. Ett land med mest bara ödsliga skogar, sjöar och myrar hade fått liv. Yxornas hugg hade börjat höras, ävenså hästpinglor längs slingrande basvägar. På bäckar, åar och sjöar hade timmer börjat komma glidande, allt med tiden uppfångat av de stora älvarna. Längs kusten pustade redan sågverkens ångmaskiner.

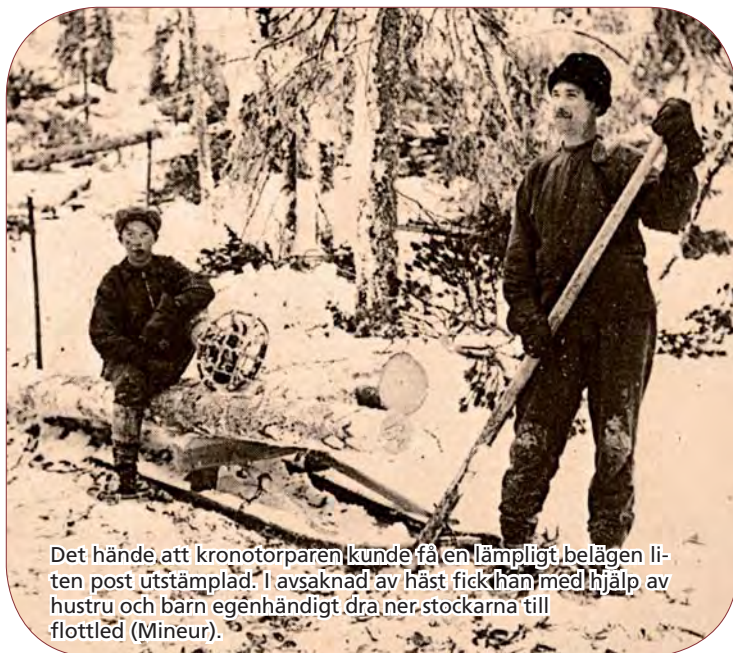
Allt var en lockande värld för Otto Vesterlund. Som andra fick han länge vänta på en tjänst vid Kungl. Domänverket. 1890 blev äntligen Otto utnämnd till biträdande jägmästare vid Jokkmokks revir. Han hade tur. Efter bara några år blev han revirförvaltare. Reviret omfattade vid-

sträckta lappmarker kring Stora och Lilla Lule älvar, hela vägen upp mot fjällen. Först efter 20 år bar det iväg långt söderut, till Älvdalens revir i norra Dalarna. Allt skogsfolk såg sådant som en befördran men inte Otto.

Jokkmokks Skidklubb

Mestadels fick jägmästarn röra sig till fots eller på skidor i väglöst land. Ibland fanns upptrampade stigar att följa. Bara mellan de större byarna fanns knaggliga kärrvägar. Det vanligaste ärendet under barmarkstiden var stämpling av kommande vinters avverkningar. Varje träd att fällas måste "bleckas" med kronmärkt yxa och "prickas" till dimension och trädslag. Laget på 3-4 man fick övernatta i någon förfallen koja eller under bar himmel. Ibland följde en spekulant med från något sågverksbolag. Lättast att ta sig fram var med båt längs de långa sjöarna. På enstaka platser längs dessa låg något nybygge.

Där kunde nybyggaren för en krona ro resande över sjön. Kom man på andra sidan sjön fick man först signalera med rök. Som revirförvaltare uppe i lappmarkerna blev det vintertid

Det hände att kronotorparen kunde få en lämpligt belägen litten post utstämplad. I avsaknad av häst fick han med hjälp av hustru och barn egenhändigt dra ner stockarna till flottled (Mineur).

långa skidfärder. Oftast hade jägmästaren en av sina kronojägare i släptåg. På snöföre var det givetvis bara skidor som gällde. Ofta var jägmästarens ärende att kontrollera gjorda avverkningar på kronans skog, kolla att bolaget nogga följt rotpostkontraktet. Då var också kronojägaren med. Sådana var födda på skidor.

De tänkte att det nog inte skulle bli så långa turer med nye jägmästaren sörifrån. Men de bedrog sig. Det kunde bli 4-5 mil på en dag. Otto Vesterlund var stark och seg med lätt kropp. Och han hade god teknik. Skidåkning blev också hans nöje. Efter några år grundade han Jokkmokks Skidklubb. Den är fortfarande efter snart 120 år högst aktiv.

Kronotorparens villkor

På kronotorp och krononybyggen var statens avsikt att åbon under hand skulle bryta mark, odla korn och potatis samt därtill ha en eller annan ko och get på skogsbetet. Som vinterfoder fanns gott med starrhö på myrarna. Så mycket odling på den mestadels magra och steniga skogsmarken i detta hårda klimat blev det inte.

Men man försökte så gott det gick.

Att röja till en odlingsbar åkerlapp var segt arbete och gav litet. Fanns en eller två kor eller en eller annan get hölls ändå familjen vid liv. I de flesta små torpstugor fann Otto ett tämligen utblottat folk, ofta med en samling magra barnungar sittande eller krypande på det kalla jordgolvet. För sina torpare kände Kronan ett visst ansvar. Riksdagen hade godkänt (1891) att kronomark kunde upplåtas för "odling och bebyggande" till personer som "ägede god frejd och voro fullt arbetsföra". Det var i nationens intresse att ödemarken bebyggdes och att arbetslösa sysselsattes. Därtill var det "gagneligt för kronoparkens vård och bevakning". Därför hamnade gärna kronotorpen långt från väg och by. När byggnader var uppförda och synade utbetalades ett bidrag på 500 kronor. Det var då ett stort belopp.

Men till annat stöd fanns då inga medel anvisade. Skogsarbete hade ställts i utsikt men blev mestadels svårt att infria. Kronan drev sällan egna avverkningar. Det gjorde istället virkesköparen, nästan alltid ett träbolag. Otto hade

ständiga bekymmer med sina torpare. ”Kronans nådehjon”, kallade han dem. En möjlighet praktiserades ibland. Jägmästaren kunde lämna ”bevis” för avverkning av torr- eller skadad skog. Sådant virke kunde i lyckliga fall av torparen upparbetas, släpas till flottled och säljas till köpare med drivning i närheten. Det hände att kronotorparen kunde få en lämpligt belägen liten post utstämplad.

Men om en kronotorpare behövde timmer till egen mangård eller uthus var det mer noggrant. Träden måste då utsynas, personligen av jägmästarn. Detta trots att gammal torrskog ännu fanns i oöverskådliga mängder.

”Åverkare” och ekorrjakt

Kronan hade dåliga erfarenheter av olovlig huggning. Lantmäteriet genomförde vid denna tid ”avvittringen”. Kronoskog avskiljdes ganska frikostigt till varje hemman, så mycket staten tyckte att hemmanet behövde. All annan skog förblev statens. Men det hade dröjt innan folk vandade sig vid sådant. Man fortsatte hugga där skogen var fin och stod nära till. Värst var det före Ottos tid. 1870 rapporterades 35.000 olovligt huggna stockar (säkert i underkant). Kronan måste därför ta i med hårdhandskarna. Olovligt hugget virke beslagtogs. ”Åverkare” släpades till tinget. Mest kända ”åverkare” var firma Dickson. Deras såg vid Baggböle intill Umeå fick ge namn åt denna hantering. Ägaren James Dickson gick fri vid en rättegång 1850. Han svor på bibeln att han ingenting vetat.

Men när risken för upptäckt var liten var det fortfarande inte så noga. Otto berättade att han en dag på en kronopark hittade en nyligen avverkad jättestamma. Bottenstocken var 31 fot lång (drygt 9 m) och höll i smäländan 25 tum (drygt 60 cm). Vilken niding hade fällt en sådan tall och sedan bara låtit den ligga? Han fick snart på omvägar förklaringen: Någon välkänd men icke namngiven hade skjutit en ekorre. Men denna hade olyckligtvis fastnat högt uppe i tallkronan. För jägaren fanns bara en lösning. Må vara att han fick svettas en dryg timme med yxan för sitt ekorrskin.

Det var i en sådan fura som ekorren fastnade! Här skall just Viktor Östlund och Mikael Svensson börja fälla med yxa vid Remmen ovanför Älvros 1899 (P A Eriksson, Jamtli).

Profiler i ödemarken

En revirförvaltaren måste då ännu mest röra sig i väglöst land. Det blev långa färder på skidor eller till fots. Fanns kärrväg var det sommartid cykel som gällde. I enstaka fall fick han åka trilla efter häst när länsman eller någon forbonde var på väg åt samma håll. Normalt fick Otto vara borta från hustru och en växande barnaskara under veckan. Ofta fick han och arbetslaget övernatta i någon enslig koja. Ibland fick han tak över huvudet hos någon kronotorpare. Otto kände sig alltid lika välkommen trots den fattigdom han mötte. Nästan överallt var odlingarna magra eller helt misslyckade. Men han minns ett undantag. På kronotorpet Larve satt ett äldre par, han lång och vithårig med långt yvigt skägg, bibliskt spränglärd, en filosof. Otto hade ju också intressen åt det hållet. Det blev långa och sena samtal om tillvaron intill brasan. Gumman var blek, mager och skarp. Hon kardade ullen från ett par får, spann och vävde när hon inte var ute

i lagården och såg till djuren. Otto såg också orsaken till att de små odlingarna tog sig. På torpet fanns två kraftiga söner.

Det religiösa intresset mötte Otto ofta. I dessa bygder hade Laestadius predikat för inte så länge sedan. På ett annat kronotorp var innehavaren kort och mager, hustrun klen och behövde ofta läkarvård. Sådant var en prövning i väglöst land. Torparen bekände för Otto: En gång när allt var utätet hade han gått upp på den kala hjässan av ett berg intill. Så högt det gick hade han ropat till Herren om hjälp. Trosvist uppgav han för Otto att han omgående blivit bönhörd. Allt hade ordnat sig.

På ett annat kronotorp hade både gubben och gumman dött. Kvar i den illa medfarna stugan fanns bara två vuxna söner. En fick ta torpkontraktet. Det visade sig snart att något jordbruk hade "sjovajaur-pojkarna" inte läggning eller intresse för. Rykten började gå att de livnärde sig på annat men inte alldeles lagligt.

Fiske kunde godtas men jakt på kronans högvilt var det värre med. En undersökning gjordes. Ett omfattande bevismaterial i form av hudar och torkade älgstekar kunde tillvaratas. Det blev revirförvaltarens plikt att lagföra dem vid tinget, därtill avhysa dem från det förfallna kronotorpet.

Efter något drygt år bakom galler fick de tillfälliga arbeten hos bönder och bolag. Även Otto hade en av dem i sitt stämplingslag och var nöjd. Så gott det gick undveks dock samtal om älgjakt. Men en kväll när "sjovajaur-pojken" fått några extra supar i sig hade han gått in till jägmästarn. I förorättad ton förebrådde han denne för att ha berövat honom hans kära hem. Ett hem var ändå ett hem även om det var en liten förfallen timmerstuga i ödemarken. Otto blev illa berörd. Även för honom hade det varit ett smärtsamt beslut. Men ingen annan väg fanns för en kronans förvaltare att gå.

Bland lokalbefolkningen ansågs givetvis tjuvskytte inte vara mycket att bråka om, särskilt som det minst av allt var ett latmansgöra.

På sina tjänstefärder upp över älv och sjöar fann Otto att det bland hemmansägarna också

fanns en och annan tämligen välbärgad. Där kunde han lugnt ta in, få en god middag och få sova i uppvärmd kammare. Sammanhanget förstod han snart. På dessa hemman i Norrbotten drev man också en ofta betydande renskötsel.

För andra hemmansägare gick det sämre. De hade vid avvitrningen tilldelats ett präktigt skogsskifte. Men de visste först inte vad de skulle ha så mycket skog till. När Otto hamnade på Jokkmokks revir var det just de åren när bolagen genom ombud genomsökte bygderna för att köpa hela hemman. Löptiden för avverkningsrätter hade just begränsats.

Han minns särskilt en stackars bonde som sålt sitt hemman för "en bal kaffe och en säck mjöl". Sitt namn kunde han inte skriva under kontraktet, bara rita sitt bomärke. Inte heller invigd i läsandets konst hade han heller inte helt klart för sig vad han satt bomärket under. Bolagsombuden var ofta respekterade män i bygden. De köpte skogsskiften på kommission.

Skogar för illa

Otto kunde snart se att stora skogsområden som låg nära god flottled redan var hårt avverkade. Man talade om tidigare "miljonstämplingar". Först hade allt över tolv tum i brösthöjd tagits. Därmed blev en del skog lämnad för framtiden. Men med det goda läget kunde man snart återkomma och även ta allt över t.ex. åtta tum. Kvar blev då mest krokig björk. Otto och andra var bekymrade över sådana restskogar. Det skulle faktiskt dröja nästan ett halvsekel innan något radikalt gjordes för att få en bra återväxt.

På senare år har vi fått flera svåra stormfällningar. Av den stora uppmärksamhet detta fått lockas vi kanske tro att detta är vår tids företeelse, att människan först nu fått klimatet i gungning. Men det stormade också förr. Den 31 oktober 1897 gick en orkan över Lappmarkerna med centrum mellan Stora och Lilla Lule älv. Den gick över Jokkmokk och vidare österut. I breda stråk fälldes den gamla skogen. I orkanens mitt förblev inget träd stående. Ottos revir var svårast drabbat. Revirförvaltaren fick under ett par år kliva och klättra omkring i den fällda

En sorgsen revirförvaltare mediterar över den rovbyggna skogens framtid.

skogen för att stämpla och ”pricka” allt. Sägverksbolagen nere vid kusten hade vädrat billigt virke och mobiliserat allt folk man fick tag i. Drivningskostnaderna och riskerna för folk blev dock höga.

Den vackra finskan

Huggare, körare och virkesköpare störtade dessa år till Jokkmokk från alla håll. Även folk på nybyggen och kronatorp fick nu arbete. I kyrkbyn dök lönnkrogar upp. Det blev fylla och slagsmål, inte minst många kringvandrande finnar utmärkte sig. Det ålåg jägmästarn som statstjänsteman att hjälpa den hårt stressade länsmannen att upprätthålla ordningen. Vid ett tillfälle rann sinnet på en finne. Han satte kniven i en beryktad svensk slagskämpe. Det gick så illa att denne dog på fläcken. Många kunde vittna om att finnen blivit länge och svårt retad för sitt språk och ursprung. Han klarade sig därför med bara ett par års straffarbete. Allt var spritens fel. Otto var nykterist. Flödet av

kontanter var folk inte vana vid. Det lockade de (enligt Otto) något lättsinniga lappmarksborna till lyxkonsumtion, åtminstone med den tidens mått. Otto stapplade en kväll trött in i en nybyggarfamiljs avlägsna lilla stuga. När han omsider lagt sig till ro upptäckte han på kökshyllan en splitter ny grammofon med stor förgylld och vackert svängd lur. Året var 1899.

Trots väglöst land stötte Otto ibland på udda människor. Vid Pärälvens källflöden låg nybygget Jounajaur. Otto låg där med ett lag för att mäta upp ett skogsskifte. Vandrande efter en myrkant kom där en dag två finnar. De erbjöds på fläcken arbete. Otto ville fort bli färdig. Men då behövdes ytterligare en ”prickare”. Nybyggaren berättade då att det just dykt upp ett finskt par på ett grannställe. De skulle vila några dar, sedan fortsätta vandringen söderut. Mannen kanske kunde vara till hjälp. Otto tog sig dit. Det var ett mycket omaka par. Han var medelålders ”av rätt vanlig finntyp”, gan-

Sedan länge var Jokkmokks marknad Lapplands viktigaste träffpunkt. Här möts fjällnära samer med kustnära uppköpare. På Ottos tid gjordes också skogsaffärer. Det var festligt och högljutt (L Wästfelt, Åjtte).

ska smutsig men föreföll snäll och beskedlig. Kvinnan såg ut att bara vara hälften så gammal. Hon var en skönhet, ”strålande vacker, fina mjuka drag, långt lockigt blont hår”. Greta hette hon. Mannen tog gärna ett par dagars arbete som prickare. Otto var nöjd. Enda komplikationen var att det nya stämplingslaget ropade sina trädmått på en långrandig och obegriplig finska. Men allt blev ändå korrekt prickat, det kunde jägmästarn konstatera.

Kort efteråt fick Otto höra att paret blivit anhållit nere i Arjeplog. De var efterlysta av finsk polis. Mannen var krögare. Han hade övergivit hustru och barn för den vackra flickan. Nu fick han fängstransport tillbaka. Men mot sköna Greta hade rättvisan intet att erinra. Hon tog skilsmässan lugnare. Snart fick hon arbete med att sköta en finsk bastu på en hälsoanläggning söderut.

Om fjällövader och lappmarknad

Otto Vesterlund hade god kontakt med lappar-

na. Som förvaltare av ett vidsträckt lappmarksrevir och som vältränad vandrare och skidrännare kunde han inte undgå att ofta möta dem och deras renar. Han hyste stor respekt för dem, de var arbetsamma och pålitliga. Han fängslades av samerna för deras hårda villkor och urgamla kultur. Några konflikter med skogsbruket fanns inte. Det var ännu gott om gammelskog, full av både mark- och trädlav. Under en av Ottos första somrar i Lappmarken hade han gjort en lång vandring upp mot Sulitelma med en äldre kamrat. De överraskades av ett starkt hagelblandat slagregn i bitande vind. Genomblöta sökte de förgäves något skydd, kamraten började uttrötad förtvivla. Men trots den dåliga sikten råkade de skymta en stor renhjörd i en dalsänka, snart också röken från en lappkåta. När de försiktigt krupit in i kåtan upptäcktes i halvmörkret åtta lappar, sex hundar och två getter. Ingenting sades. Efter en stund bröts tystnaden av lappgumman som frågade om de ville ha kaffe. Sedan kom också getmjölk och torkat renkött fram.

På jägmästarns gård började alltid "stormarknan" på samma sätt: Åtta samer stod plötsligt i köket. De slängde en säck med frusen sik på golvet. Här samefamilj från Borgafjällen. (Rönnlund, Vbm).

På några timmar hade regnet avtagit. Åtminstone den äldre följeslagaren menade att de här lapparna räddat hans liv. Tacksamma kunde de fortsätta ner mot Kvikkjokk.

Det fanns ett tillfälle då jägmästarn regelbundet träffade sina vänner bland lapparna. Det var på "Stormarknan" vid Jokkmokks kyrkplats, alltid i början av februari. Det brukade vara isande kallt men sådant hörde till. Här möttes nybyggare, bönder, skogsfolk och – inte minst – hundratals lappar, från när och fjärran. Viktiga deltagare var också handelsmän och bolagsfolk, många ända från kusten. Ingen ville försumma Stormarknan. En livlig kommers pågick. Hav och fjäll möttes, både nya och gamla affärer gjordes upp. De bekräftades med ett hörbart handslag, därtill ofta en sup. Också skogsaffärer och drivningar gjordes upp. Dellikvider betalades för huggning och körning. Här handlades mjöl, fläsk, salt, kaffe, socker, tobak och annat utan vilket livet i lappmarken inte fungerade.

Här köptes upp renhudar, torkat renkött, lappslöjd och smide, skinn av alla slag - björn, järv, varg, mård och hela knippen av ekorre. Därtill säckar av ripa, orre, järpe och tjäder. Givetvis även fisk – mest öring, röding och sik. Allt sådant var naturligt djupfryst. Mycket av bygdens produkter gick sedan med hästforor vidare mot kust eller till närmaste järnvägsstation (som då var Murjek). Vanliga marknadsnöjen saknades inte heller: Skjutbana, tombola och karusell, den sista särskilt populär bland lappgummorna och deras barn. I alla kyrkbodar festades det, inte minst i lapparnas. Men där var det minst högljutt, påpekade Otto. Slagsmål var vanligt bland yngre folk. Men det handlade sällan om rån eller stölder trots att det var mycket pengar i omlopp.

Prästen hade fullt upp. Inte bara med dagliga predikningar och gudstjänster utan också med lysningar, dop och bröllop. Mycket sådant låg på lager. Många var framme vid kyrkbyn kan-

ske bara en gång om året. Otto mindes en av sina nybyggare som anmält sin kära hustru bortgång men samtidigt passade på att begära lysning för sig och pigan ”när han nu ändå var framme i kyrkbyn”. Men därav blev intet. Han fick istället en allvarlig avbasning av prästen för bristande vördnad.

På jägmästarns gård brukade alltid Stormarknan börja på samma sätt. Plötsligt stod där åtta lappar i köket. Utan kommentarer slängde de en säck frusna sikar på golvet. De visste att de därpå skulle bli bjudna på kaffe och färskt doppa, det sista särskilt omtyckt. Till slut kom den vanliga frågan: Gick det an att även detta år få ligga i boden. Där fanns spis och plats på golvet för åtta om ingen breddade ut sig för mycket. Jo, nog gick det an i år också, svarade alltid den snälla jägmästarfrun.

Det fria ödemarkslivet

Otto blev starkt präglad av lappmarkens ödsliga landskap, höjderna med gammal halvtorr, grov granskog, tunga av skägglav och annat. De lättgångna, ringlande sandåsarna med kvistrena tallstammar, i kvällssolen kunde de lysa alldeles röda. Och så myrarna, ibland vita av tuvull, här och där fläckar av mossor i varma gul-brunröda färger. Och så alla dofterna! I klart väder kunde man ibland se fjällen med sina alltid snövita krön, de stod som en fjärran ram kring hela härligheten. Nyfiket samlade Otto bevismaterial. Han var hängiven botanist. Senare skänkte han ett herbarium med 7000 växter till Åbo Universitet och ett annat till Riksmuseet. En stor samling fjärilar och skalbaggar donerade han till Uppsala Universitet.

En upplevelse hade gjort djupt intryck. Det var några möten på sensommaren med flockar av ”vilda” hästar. Efter vinterns hårda slit med tunga timmerlass och efter vårbruket i byn släpptes de fria. De fick fritt ströva kring efter eget behag. De höll alltid ihop, de besökte säftiga naturängar och myrkanter med björk och videsly, alla bra platser mindes hästarna. Deras instinkt hindrade dem från att gå ner sig i sankmarker. Ett hot var björnen. Men även där

höll de instinktivt ihop, björnen avstod gärna från deras tunga sparkar. Det var inte alltid så lätt för ägarna i byn att få rätt på sin hästflock. De rörde sig milatals, var ständigt i rörelse. Men alltid var det någon som sett dem någonstans. För Otto var de fritt strövande hästarna och de fritt vandrande renflockarna symboler för livet i detta tysta, sköna och ödsliga landskap.

En vanskelig skidtur

För människan kunde det väglösa landskapet också vara ett hot. I det förgångna fanns vittnesmål om en och annan vandrare som gått vilse. Myrar, skogshöjder och bäckar var varandra lika. Oväder och stark kyla kunde fort överraska. En och annan vilsegången hade med tiden återfunnits ihjälfrusen. En och annan förblev spårlöst försvunnen.

Otto hade många gånger varit illa ute. En gång efter kontroll av pågående avverkning skulle han på skidor vidare till kronotorpet Larve. Det var drygt tre mil längs vägarna runt, bara två mil tvärs över skogen. Det senare lockade den gode skidlöparen. Föret var inte det bästa, en tunn skare ovanpå djup lössnö. I en brant nerförslutning for han omkull. Han skrapade ansiktet mot den vassa skaren. Även om plågan inte var svår blev blodflödet ymnigt. Långe fick Otto pulsa fram hållande en näsduk mot ansiktet. Med tilltagande snöyra där höjderna omkring honom stundtals försvann fick han svårare hålla riktningen. Kompassen hade han lämnat hemma - norr och söder kunde han bestämma även när solen var i moln genom att se på trädens kronor. Så korsar han ett nästan översnöat skidspår. Han följer det. Blir betänksam när spåret drar rakt upp över en skogshöjd. På den branta nersidan går det rakt utför. Han följer en god skidåkare, förstår han. För att kunna stå på benen måste Otto istället ta branterna i stora svängar. I en myrkant mötte han nu en skock renar. Otto insåg att det var ett lappspår han följt. Alltså inte på väg mot någon människoboning. Otto fick kämpa vidare i snöyran. Han visste att mörkret snart skulle vara över honom. På en myr skymtade han en lada. Den

Otto mötte ofta stora barnfamiljer bland kronotorpen. Här en familj från Vilhelmina revir. Från höger: Kalixtus Eriksson, född 1878, hustru Brita Johanna Jonsdotter, född 1882. Barnen bakre raden: Einar född 1905, Levina 1913, Hugo 1911, Gunnar 1908, Johan 1906, Barn främre raden från höger: Gustaf 1915, Ida (lillflickan) 1924, Erling 1918, Holmfrid 1916, Martin (lillpojken) 1922.

var tom. Längre fram i en skogskant ytterligare en. Nej, det var en liten förfallen koja. Läget ljusnade. Han tar sig in. Kan tända eld med lite ris och bråte. Kan värma snö i en rostig gryta och få i sig ljummet vatten. Så faller han i sömn.

Före gryningen var Otto åter på skidorna. Något slag av väg borde han snart korsa. Kylan hade tilltagit. Krafterna avtog. Den genomsvettiga skjortan började isas. Men då nöden är som störst! Borta i hörnet av en myr såg han något som såg ut som en koja. Och ur skorstenen en svag rök. Äntligen en människa! Men när han fått av sig skidorna inser han plötsligt verkligheten: Han stod framför den koja där han själv tillbringat natten. Och där hans eld ännu inte falnat. Otto vet att ytterligare en natt i kylan utan föda skulle få ett ovisst slut. Nu måste han ge det sista han hade. Han tänker på fru och barn.

Efter timmars fortsatt kämpande genom snön kommer han fram till en sjö. Ute på den anade han i snöyran ett översnöat spår. Det följde han. Så längs en myrkant. Så en lada. Så äntligen - en stuga med rök ur skorstenen. Torpargumman öppnade efter en stunds bankande. Vad slags folk var ute i detta väder. ”Gudskelov, nu är jag räddad”, var det enda Otto kunde få fram.

Lille Mattis öde

Under sina tjuvu år i Norrbottens lappmarker var det en episod som Otto Vesterlund inte glömde. Knappt tre mil söder om Jokkmokk låg den lilla byn Tärarjaur, då bara några nybyggen. På sina tjänsteresor låg jägmästarn ibland över där. På varje gård var de lika vänliga och gästfria. Det gick därför inte an att alltid gästa samma gård. En sommardag hade folket på en

Otto Vesterlund, (1857-1953), i jägmästaruniform strax efter det att han flyttat från Jokkmokk till Älvdalen 1910.

Otto Vesterlund bildade Jokkmokks Skidklubb 1893. Skidtävlingar lockade stort intresse (L.Wallmark, Ajtte).

av gårdarna tidigt givit sig av för slätter på en myr långt uppe i skogen. De hade lämnat barnen hemma, en flicka på elva år, en pojke på nio och så minstingen Mattis, tre år. Efter några timmar tyckte de bägge äldre att tiden blev lång. Just då var det fullt med söta blåbär ute i skogen. De förklarade för Mattis att han fick vara ensam en stund. I skogen skulle han få svårt med myggen.

När folket kom åter på kvällen var barnen olyckliga. De visste inte var Mattis var. Hus, bodar och logar genomsöktes. Ingen Mattis. Allt folk i byn budades. Man sökte i skog och mossar, runt omkring. Ingen i byn ville gå till sängs. Lille Mattis var alltid glad och allas älskling. Han kunde inte ha tagit sig så långt. Föräldrarna var förtvivlade. Före gryningen tog fadern byns snabbaste häst och for kärrvägen in till kyrkbyn. Han fick tag i länsman. Nu beordrades allt tillgängligt folk iväg till Tärarjaur. Fram på dagen fanns där över hundra. En noggrann skallgång organiserades. Första dygnet gav inget resultat. Och inte hela första veckan heller. Då fick till slut Mattis föräldrar be alla goda hjälpare att ta sig hem. Mattis kunde inte längre vara vid liv.

Naturligtvis spekulerades det. Var det kringvandrande tattare som tagit med sig Mattis? Var det björn eller varg som tagit honom? Någon hade sett en örn veckan före sväva över byn på tunga vingar. En gång hade en liten killing blivit

tagen av örnen och spårlöst bortförd. Mattis var ju inte större. Denna lösning på gåtan gjordes allt mer trovärdig. Några unga jägare drog iväg till ett nära berg där de visste ett örnbo fanns. Under stor spänning klättrade den ene upp i den grova furan medan den andre väntade nere med bössan. Boet var tomt.

Vintern kom med hård köld och djupsnö. Över Tärarjaur rädde givetvis förstämning. På senhösten året därpå for en av bönderna med kälkar och rede från byn upp genom skogen. Han skulle hämta hem hässjat starrhö från en av myrarna. Det hade varit hård kyla några nätter, även myrarna hade frusit till. Men ännu bara litet snö. Höet måste räddas. Renflockar var redan på väg från fjället. Ute på en myr ser han något konstigt vid sidan om leden. Han stannar hästen och går bort. Det ser ut att vara rester av en liten jacka. Han söker runt omkring och hittar fler tygrester. Så hittar han små benrester från en liten kropp. De hade dragits omkring av rävar och korpar. Lille Mattis hade gått ner sig i ett gyttejhål. Ödemarken hade krävt ännu ett offer. De små resterna av Mattis placerades i en liten kista. Vid begravningen var kyrkan full, även ståplatserna hade trutit. Otto satt bänken bakom den stackars modern. Han noterade att hennes hår på ett enda år blivit grått. ▣